

भृगुर्वारुणिर्जमदग्निर्भार्गवो वा । पवमानः सोमः । गायत्री ।

हिन्वन्ति सूरमुस्रयः स्वसारो जामयस्पतिम् । महामिन्दुं महीयुवः ॥ ९.०६५.०१ ॥

महीयुवः- महत्कामयमानाः । जामयः- बन्धुभूताः । उस्रयः- निवसन्त्यः । स्वसारः- स्वतः सरणशीला आपो मूलशक्तिधारा इति भावः । सूरम्- प्रेरकम् । पतिम्- पालकम् । महाम्- महान्तम् । इन्दुम्- हृदयस्पर्शिनं रसम् । हिन्वन्ति- प्रेरयन्ति ॥१॥

पवमान रुचारुचा देवो देवेभ्यस्परि । विश्वा वसून्या विश ॥ ९.०६५.०२ ॥

पवमान- पुनान रस । रुचारुचा- दीप्त्या । देवः- द्योतकः सन् । देवेभ्यः- द्योतनशक्तिभ्यः । परि । विश्वा- सर्वाः । वसूनि- संपदः । आविश- प्रविश ॥२॥

आ पवमान सुष्टुतिं वृष्टिं देवेभ्यो दुवः । इषे पवस्व संयतम् ॥ ९.०६५.०३ ॥

पवमान- पुनान । सुष्टुतिम्- सुमन्त्रमयीम् । वृष्टिम् । देवेभ्यः- देवताभ्यः । दुवः- परिचरणाय । आ- आभिमुख्येन । पवस्व- क्षर । इषे- सदिच्छायै । संयतम्- संयमम् । पवस्व ॥३॥

वृषा ह्यसि भानुना द्युमन्तं त्वा हवामहे । पवमान स्वाध्यः ॥ ९.०६५.०४ ॥

वृषा- वर्षकः । असि- भवसि । हि- खलु । भानुना द्युमन्तम्- तेजसा ज्वलन्तम् । त्वा- भवन्तम् । हवामहे- आह्वयामः । पवमान- पुनान । स्वाध्यः- शोभनध्यानविषयोऽसि ॥४॥

आ पवस्व सुवीर्यं मन्दमानः स्वायुध । इहो ध्विन्दुवा गहि ॥ ९.०६५.०५ ॥

मन्दमानः- हर्षकरः सन् । स्वायुध- शोभनायुध । सुवीर्यं- शोभनवीर्यम् । आ- आभिमुख्येन । पवस्व- क्षर । इह- अत्र । सु- सुष्टु । इन्दो- क्लेदनशील । आ गहि- आगच्छ ॥५॥

यदद्भिः परिषिच्यसे मृज्यमानो गभस्त्योः।द्रुणा सधस्थमश्रुषे॥ ९.०६५.०६

यत्- यदा । अद्भिः- जीवोदकधाराभिः । परिषिच्यते- परितः सिच्यते । गभस्त्योः- रसोदीपकयोः प्राणापानेशनशक्तयोः । बभसति दीपयन्त्याभ्यां रसमिति गभस्ती प्राणापानेशनशक्ती । आधिभौतिके तु बाहुभ्याम् । बभसति दीपयन्ति निर्मथ्नन्त्याभ्यामग्निमिति गभस्ती बाहू । मृज्यमानः- शोधितः । द्रुणा- भाजनेन प्रतीकेन । सधस्थम्- सहचरमुपासकम् । अश्रुषे- व्याप्नोषि ॥६॥

प्र सोमाय व्यश्ववत्पवमानाय गायत।महे सहस्रचक्षसे॥ ९.०६५.०७

व्यश्ववत्पवमानाय- विशेषप्राणयुक्ताय पुनानाय । महे- महात्मने । सहस्रचक्षसे- अनन्तदर्शनाय । सोमाय- रसाय । प्र- प्रकर्षेण । गायत- गानं कुरुत ॥७॥

यस्य वर्णं मधुश्रुतं हरिं हिन्वन्त्यद्रिभिः।इन्दुमिन्द्राय पीतये॥ ९.०६५.०८

वर्णं- वरणीयम् । मधुश्रुतम्- माधुर्यस्त्रावकम् । हरिम्- आकर्षकम् । इन्दुम्- क्लेदनशीलं रसम् । अद्रिभिः- स्थैर्यप्रतीकैः । इन्द्राय पीतये- इन्द्रानुभूतये । हिन्वन्ति- प्रेरयन्ति ॥८॥

तस्य ते वाजिनो वयं विश्वा धनानि जिग्युषः।सखित्वमा वृणीमहे॥ ९.०६५.०९

विश्वा- सर्वाः । धनानि- संपदः । जिग्युषः- जितवतः । तस्य- तादृशस्य । ते- भवतः । वयम् । सखित्वम्- मैत्रीम् । आ वृणीमहे ॥९॥

वृषा पवस्व धारया मरुत्वते च मत्सरः।विश्वा दधान ओजसा॥ ९.०६५.१०

वृषा- वर्षकः सन् । मत्सरः- तृप्तिकरः सन् । ओजसा- तेजसा । विश्वा- सर्वाणि । दधानः- धारयन् । मरुत्वते- प्राणेशायेन्द्राय । धारया । पवस्व- क्षर ॥१०॥

तं त्वा धर्तारमोण्योः पवमान स्वर्दशम्।हिन्वे वाजेषु वाजिनम्॥ ९.०६५.११

तं त्वा- अमुं भवन्तम् । ओण्योः- द्यावापृथिव्योः । धर्तारम्- धारकम् । पवमान- पुनान । स्वर्दृशम्-
स्वर्गद्रष्टारम् । वाजिनम्- अश्वभूतं प्राणभूतम् । वाजेषु- हव्यमयेषु यज्ञेषु । हिन्वे- प्रेरयामि ॥११॥

अया चित्तो विपानया हरिः पवस्व धारया युजं वाजेषु चोदय ॥ ९.०६५.१२

अया- अनया । विपानया- प्रेरणया । विप प्रेरणे । चित्तः- ज्ञातः सन् । हरिः- आकर्षकः सन् ।
धारया । पवस्व- क्षर । वाजेषु- हव्यमयेषु यज्ञेषु । युजम्- समाधिम् । युज समाधौ । चोदय-
प्रेरय ॥१२॥

आ न इन्द्रो महीमिषं पवस्व विश्वदर्शतः । अस्मभ्यं सोम गातुवित् ॥ ९.०६५.१३

महीम्- महतीम् । इषम्- सदिच्छाम् । विश्वदर्शतः- सर्वैर्दर्शनीयः सन् । नः- अस्मदर्थम् । इन्द्रो-
क्लेदनशील । सोम- रस । गातुवित्- मन्त्रवित् सन् । अस्मभ्यम्- नः । आ- समन्तात् । पवस्व-
क्षर ॥१३॥

आ कलशा अनूषतेन्द्रो धाराभिरोजसा । इन्द्रस्य पीतये विश ॥ ९.०६५.१४

इन्द्रो- क्लेदनशील । कलशाः- रसपात्राणि रसोपलब्धिस्थानानि प्रतीकभूतानि । अनूषत- उपासकैः
स्तूयन्ते । आ- आभिमुख्येन । ओजसा- तेजसा । धारया । इन्द्रस्य पीतये- इन्द्रानुभूतये । आ
विश- भाजनं प्रतीकं प्रविश ॥१४॥

यस्य ते मद्यं रसं तीव्रं दुहन्त्यद्रिभिः । स पवस्वाभिमातिहा ॥ ९.०६५.१५

यस्य । ते- तव । मद्यम्- हर्षकरम् । तीव्रम्- वीर्यवत्तरम् । रसम् । अद्रिभिः- स्थैर्यप्रतीकैः ।
दुहन्ति- उपासका निष्पादयन्ति । सः- तादृशस्त्वम् । अभिमातिहा- अहङ्कारघ्नः सन् । पवस्व-
क्षर ॥१५॥

राजा मेधाभिरीयते पवमानो मनावधि। अन्तरिक्षेण यातवे ॥ ९.०६५.१६

अन्तरिक्षेण- प्राणमयेन कोशेन । यातवे- चरितुम् । राजा- सोमो रसः । पवमानः- पुनानः सन् ।
मनावधि- ज्ञानपूर्णहृदये । मन ज्ञाने । मेधाभिः । ईयते- गच्छति ॥१६ ॥

आ न इन्दो शतग्विनं गवां पोषं स्वश्रमम्। वह भगत्तिमूतये ॥ ९.०६५.१७

नः- अस्मदर्थम् । इन्दो- क्लेदनशील । गवाम्- चिद्रश्मीनाम् । पोषम्- पोषकम् । शतग्विनम्-
अनन्तरश्मिसंपन्नम् । स्वश्रमम्- शोभनप्राणसंपन्नम् । भगत्तिम्- भगदत्तिं सौभाग्यदानम् । ऊतये-
रक्षायै । आ वह ॥१७ ॥

आ नः सोम सहो जुवो रूपं न वर्चसे भर। सुष्वाणो देववीतये ॥ ९.०६५.१८

देववीतये- दिव्यानुभूतये । सुष्वाणः- निष्पादितः सन् । नः- अस्मदर्थम् । सहो जुवः- सहनशीलजः
सन् । न- संप्रति । वर्चसे- तेजसे । रूपम् । आ भर- आहर ॥१८ ॥

अर्षा सोम द्युमत्तमोऽभि द्रोणानि रोरुवत्। सीदञ्छ्येनो न योनिमा ॥ ९.०६५.१९

द्युमत्तमः- अतिशयेन ज्योतिर्युक्तः सन् । सोम- रस । योनिम्- स्वनीडे । आ सीदन्- उपविशन् ।
श्येनो न- पक्षीव । रोरुवत्- शब्दयन् । द्रोणानि- पात्राणि प्रतीकभूतानि । अभि अर्ष-
अभिगच्छ ॥१९ ॥

अप्सा इन्द्राय वायवे वरुणाय मरुद्भ्यः। सोमो अर्षति विष्णवे ॥ ९.०६५.२०

अप्साः- जीवोदकानां संभक्ता । षण संभक्तौ । सोमः- रसः । इन्द्राय- ईशनाधिदैवताय । वायवे-
प्राणाधिदैवताय । वरुणाय- ऋताधिदैवताय । मरुद्भ्यः- प्राणविशेषेभ्यः । विष्णवे- सर्वव्यापिने ।
अर्षति- गच्छति ॥२० ॥

इषं तोकाय नो दधदस्मभ्यं सोम विश्वतः। आ पवस्व सहस्रिणम्॥ ९.०६५.२१

नः- अस्माकम्। इषम्- सदिच्छाम्। तोकाय- युष्मद्वत्सभूतेभ्यः। अस्मभ्यम्- नः। दधत्- धारयन्। विश्वतः- सर्वतः। सहस्रिणम्- प्रभूतां संपदम्। आ पवस्व- क्षर ॥२१॥

ये सोमासः परावति ये अर्वावति सुन्विरे। ये वादः शर्यणावति॥ ९.०६५.२२

ये। सोमासः- रसाः। परावति- दूरे। ये। अर्वावति- समीपे। ये वा। अदः- अस्मिन्। शर्यणावति- शरकाण्डभूमाविति वैदिककोशः। सा भौमभोगप्रतीकभूता। सुन्विरे- निष्पन्नाः ॥२२॥

य आर्जीकिषु कृत्वसु ये मध्ये पत्स्यानाम्। ये वा जनेषु पञ्चसु॥ ९.०६५.२३

ये। आर्जीकेषु- शोभनगतिमत्सु। ऋज गतौ। कृत्वसु- कर्मविशेषेषु। ये। पत्स्यानाम्- जीवोदकानाम्। मध्ये। ये वा। पञ्चसु जनेषु- निषादपञ्चमेषु जनसमूहेषु निष्पन्नाः ॥२३॥

ते नो वृष्टिं दिवस्परि पवन्तामा सुवीर्यम्। सुवाना देवास इन्दवः॥ ९.०६५.२४

सुवानाः- निष्पन्नाः। देवासः- देवाः। इन्दवः- क्लेदनशीलाः। ते- अमी रसाः। दिवस्परि- चिदाकाशात्। सुवीर्यम्। वृष्टिम्। आ पवन्ताम्- क्षरन्तु ॥२४॥

पवते हर्यतो हरिर्गृणानो जमदग्निना। हिन्वानो गोरधि त्वचि॥ ९.०६५.२५

हर्यतः- आकर्षणकामः। हरिः- स्वयमेवाकर्षकः। जमदग्निना- अग्न्युपासकेन। जमत्- हुतभक्षणशीलः प्रज्वलितोऽग्निः। तस्योपासको जमदग्निः। गृणानः- स्तुतः। गोरधि- चिद्रश्मिमये। त्वचि- रूपे। हिन्वानः- प्रेरितः। पवते- क्षरति ॥२५॥

प्र शुक्रासौ वयोजुवौ हिन्वानासो न सप्तयः। श्रीणाना अप्सु मृञ्जत॥ ९.०६५.२६

शुक्रासः- शुभ्राः । वयोजुवः- हव्यप्रेरकाः । हिन्वानासः- प्रेरिताः । न सप्तयः- अश्वा इव स्थिताः ।

श्रीणानाः- श्रीयमाणाः । अप्सु- जीवोदकेषु । प्र मृज्जत- प्रशोधिताः ॥२६॥

तं त्वा सुतेष्वाभुवो हिन्विरे देवतातये । स पवस्वानया रुचा ॥ ९.०६५.२७

सुतेषु- रसनिष्पत्यनन्तरम् । तं त्वा- अमुं भवन्तम् । देवतातये- यज्ञाय । आभुवः- सर्वत्र सन्त
उपासकाः । हिन्विरे- प्रेरयन्ति । सः- तादृशस्त्वम् । अनया- एतया । रुचा- दीप्त्या । पवस्व-
क्षर ॥२७॥

आ ते दक्षं मयोभुवं वह्निमद्या वृणीमहे । पान्तमा पुरुस्पृहम् ॥ ९.०६५.२८

ते- तव । मयोभुवम्- आनन्दकरम् । वह्निम्- वाहकम् । पान्तम्- पालकम् । पुरुस्पृहम्- बहुप्रियम् ।
दक्षम्- सामर्थ्यम् । अद्य- इदानीम् । आ- मर्यादया । आ- आभिमुख्येन । वृणीमहे-
वरयामः ॥२८॥

आ मन्द्रमा वरेण्यमा विप्रमा मनीषिणम् । पान्तमा पुरुस्पृहम् ॥ ९.०६५.२९

मन्द्रम्- तृप्तिकरम् । वरेण्यम्- वरणीयम् । विप्रम्- मेधाविनम् । मनीषिणम्- मनःसङ्कल्पसंपातम् ।
पान्तम्- पालकम् । पुरुस्पृहम्- बहुभिः स्पृहणीयम् । आ वृणीमहे ॥२९॥

आ रयिमा सुचेतुनमा सुक्रतो तनूष्वा । पान्तमा पुरुस्पृहम् ॥ ९.०६५.३०

सुक्रतो- शोभनसङ्कल्पभूत रस । रयिम्- संपद्भूतम् । सुचेतुनम्- शोभनप्रज्ञापकम् । पान्तं
पुरुस्पृहम् । तनूषु- अस्मच्छरीरेषु भवत्प्रतीकेषु वा । आ वृणीमहे ॥३०॥